

Мистецтво імпровізації

Урок №23 в 6 класі

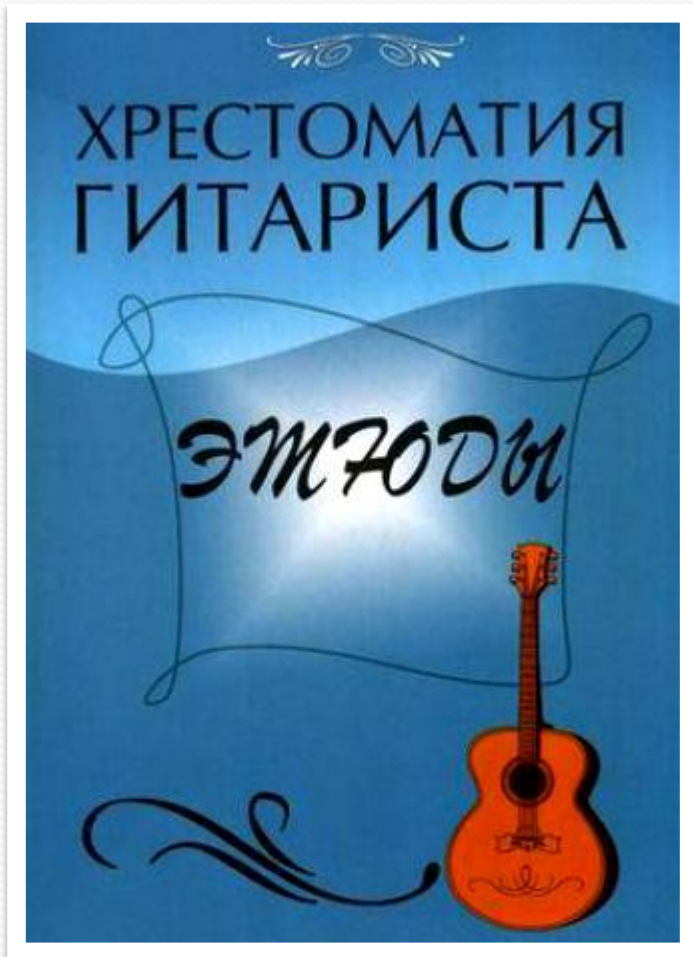
Мета: Ознайомити з особливостями та характерними ознаками жанрів рапсодії та варіацій, з історією розвитку цих жанрів у музичному мистецтві, розглянути різницю між вокальними та інструментальними варіаціями, ознайомити учнів з творчістю С. Рахманінова та його здібностями до варіацій, що розвивалися з дитинства.

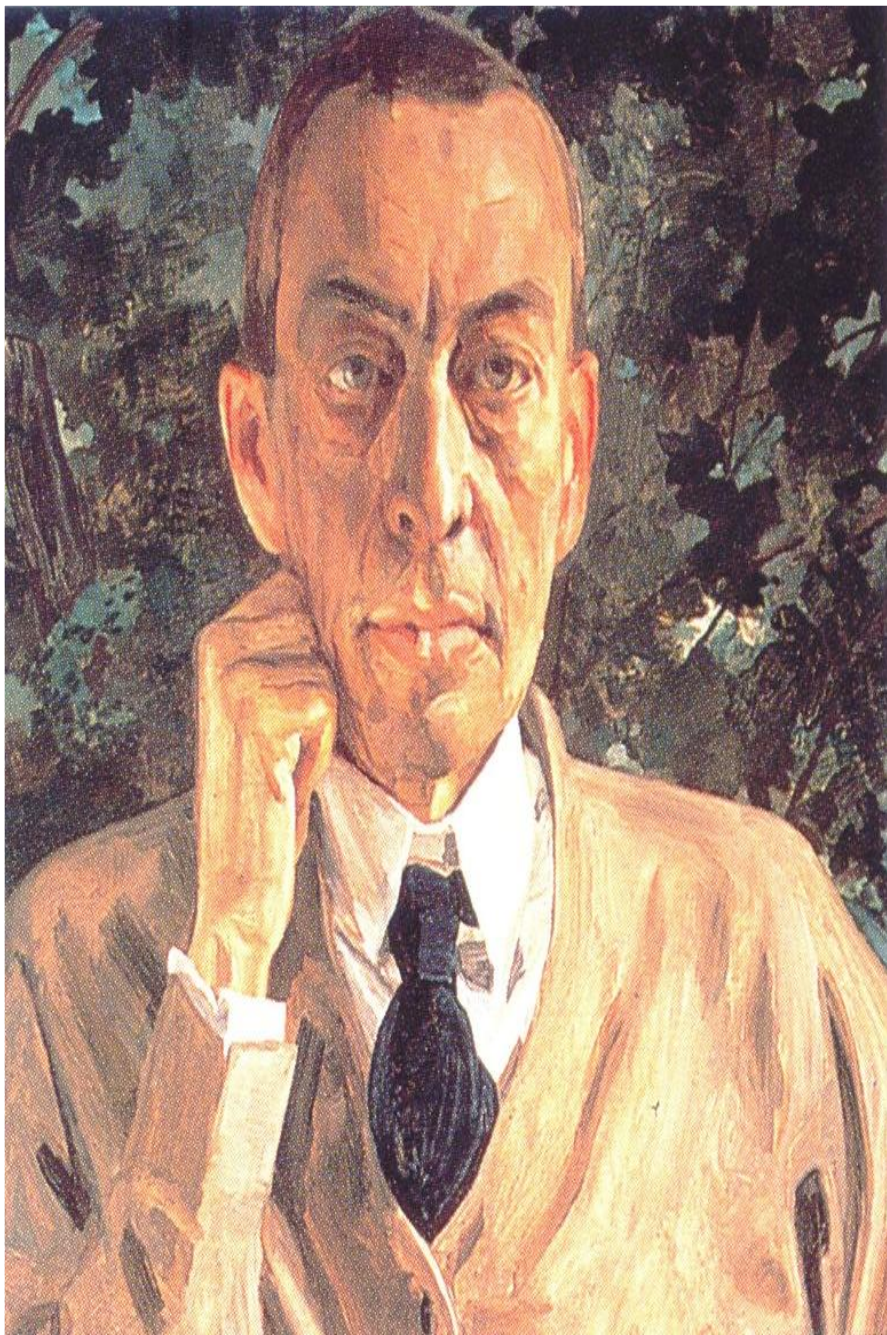
Основні поняття для засвоєння: характерні ознаки жанру варіацій, види варіацій, мистецтво імпровізації та варіювання, поєднання жанрів, вокальні та хореографічні варіації, композиційна будова (форма) варіацій.

Твори, що вивчаються на уроці:

- С. Рахманінов. Рапсодія на тему Н. Паганіні для фортепіано з оркестром.
- С. Рахманінов. Варіації на тему Ф. Шопена.
- «Весняна пісня» (слова Кр. Овербека, переклад М. Познанської, музика В.А. Моцарта).

пригадайте, що ви знаєте про “етюд”?

Сергій Васильович РАХМАНІНОВ (1873—1943)

Російський композитор, піаніст і диригент, один із яскравих представників фортепіанного мистецтва. Серед його фортепіанних творів — п'єси, п'єси-фантазії, сюїти, сонати, етюдів, рапсодій, варіацій. Композитор написав варіації на тему А. Кореллі, на тему Ф. Шопена, рапсодію на тему Н. Паганіні.

Музичне сприймання.

С. Рахманінов. Рапсодія на тему Н. Паганіні для фортепіано з оркестром;

С. Рахманінов. Варіації на тему Ф. Шопена.

- Аналіз музичних творів.
- 1. Розкажіть про особливості звучання прослуханих творів. Як змінилася музика Н. Паганіні, Ф. Шопена у творах С. Рахманінова?
- 2. Охарактеризуйте засоби виразності цих творів.
- 3. Пригадайте, що ви знаєте про варіації. Що спільного та що відмінного у цих творах?
- 4. Які картини постають у вашій уяві, коли звучать ці твори?
- 5. Розкажіть про свої враження від музики.

Музичний словничок

Рапсодія (грец. rhapsodia — пісня рапсода) — жанр інструментального твору вільної форми, здебільшого на основі народних тем.

Рапсодія — пісня або вірш, що їх виконували в античній Греції мандрівні декламатори-співачи — рапсоди; тепер — жанр інструментального твору вільної форми, зазвичай на основі народних тем.

Для рапсодій характерне чергування різнохарактерних епізодів, побудованих на народнопісенному репертуарі. У XIX ст. жанр рапсодії віродився. Спочатку їх створювали для виконання на фортепіано (варіації на народні теми у Ф. Ліста). Пізніше рапсодії стали схожими до сольних концертів для фортепіано з оркестром.

В українській музиці відомі дві рапсодії для фортепіано **М. Лисенка**, оркестрові рапсодії — «Стрілецька» («Галицька рапсодія»)

С. Людкевича, «Українська рапсодія» **В. Барвінського**, «Лемківська» і «Закарпатська» рапсодії **М. Вериківського**, «Гуцульська рапсодія» **Ю. Майбороди**, «Українська Карпатська рапсодія» **Л. Колодуба**.

Рапсодію на українські теми написав також російський композитор **С. Ляпунов**.

Виконання творчого завдання.

Спробуйте створити імпровізацію на тему української народної пісні. Спочатку заспівайте пісню в її основному варіанті, а потім за допомогою ударного або шумового інструмента створіть музичну імпровізацію — змініть ритмічний рисунок, додайте програвш тощо. Щоб вам було легше виконувати імпровізацію, попросіть однокласників вистукувати постійний незмінний ритм — остинато.

Музичний словничок

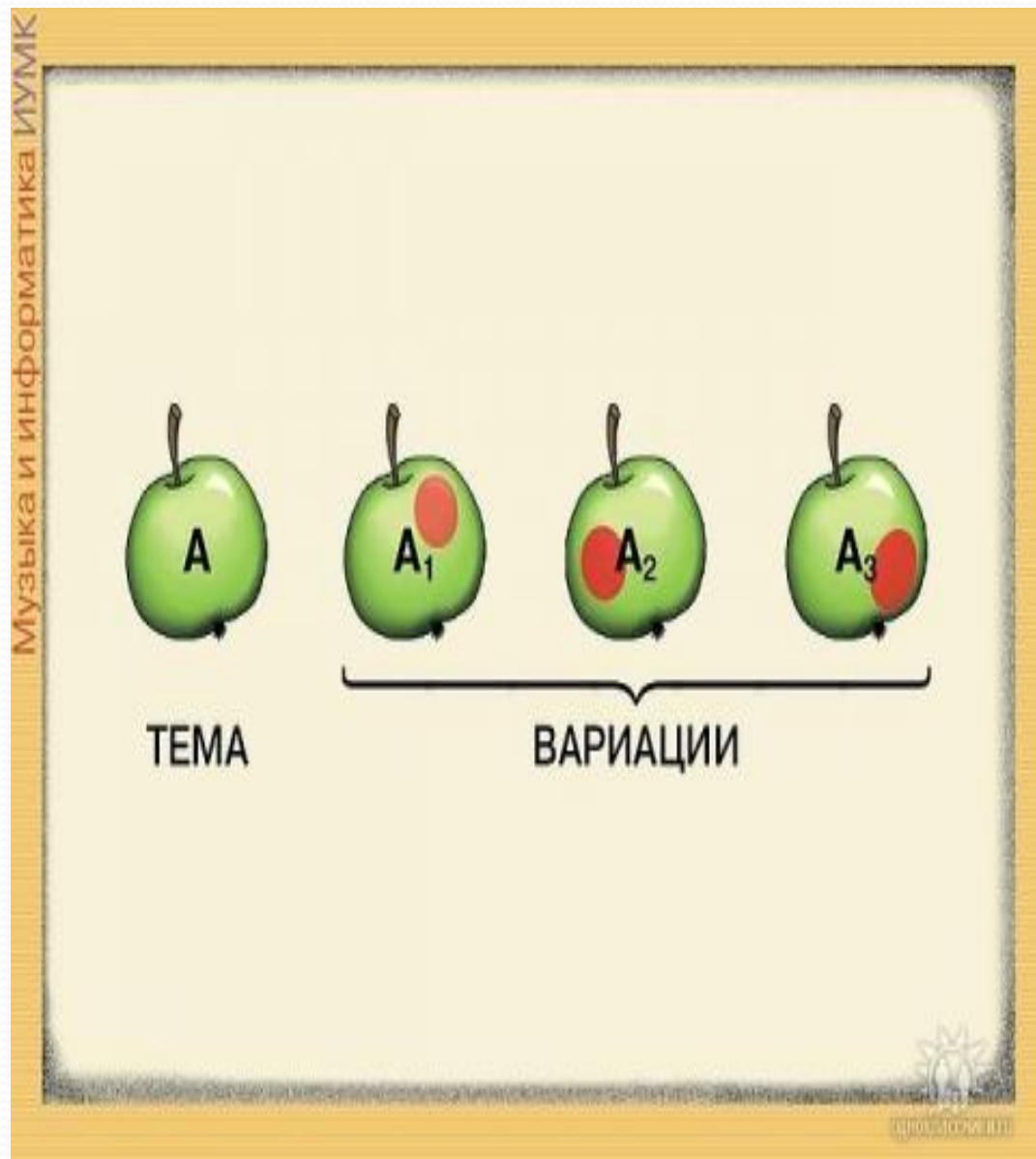
Варіації (від лат. *variatio* — зміна, різновид) — музичний твір, у якому основна тема зазнає різноманітних змін (мелодичних, ладових, ритмічних, гармонічних).

С. Рахманінов був імпровізатором ще з дитинства. Окрім вивчених п'єс, маленький Сергій почав придумувати щось своє. Коли до бабусі приїжджали гості, він грав для них власні імпровізації замість оголошених класичних творів. Це захоплення імпровізувати залишилося у нього на все життя. Рахманінов був геніальним піаністом і диригентом. Прекрасна віртуозна техніка його гри підкорила багато країн.

Варіації на тему Шопена складаються із 22-х варіацій на тему Прелюдії до-мінор, що написані впродовж 1902—1903 років.

Твір Рапсодія на тему Паганіні для фортепіано з оркестром був написаний 1934 року. Цей твір складається з 24-х варіацій.

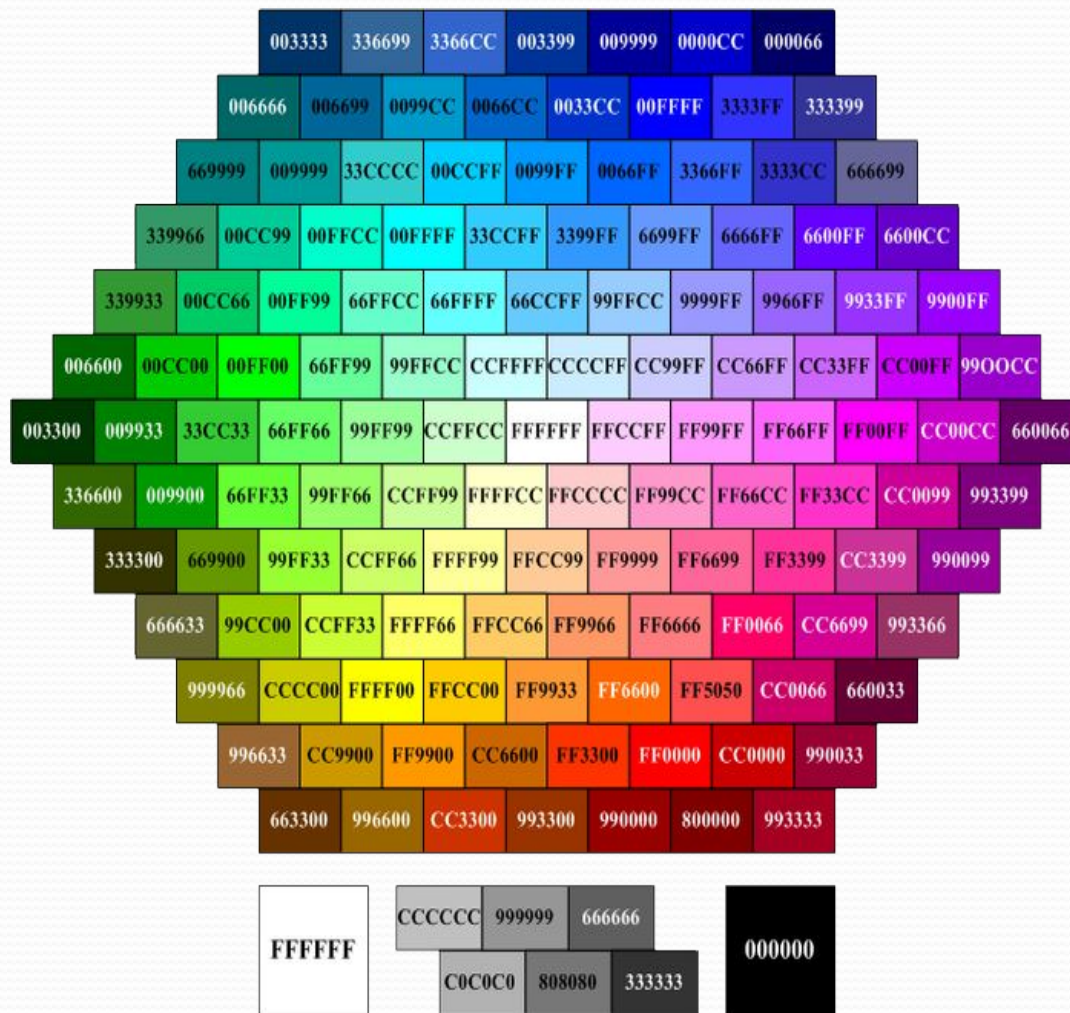
Розгляньте схему варіацій. Що вона вам підказала?

Різновиди варіацій

Існують декілька різновидів варіацій: вокальні — в них часто видозмінюється не тільки мелодія, а й супровід, інструментальні — в них може змінюватися і мелодія, і супровід для окремих інструментів або оркестру, існують навіть цілі варіаційні цикли. Цікавими є інструментальні варіації з однією мелодією в басі (варіації на *basso ostinato*), в яких змінюються верхні голоси.

ДЗ. Спробуйте намалювати варіації до прослуханих творів.

Розучування пісні.

«Весняна пісня»

(слова Кр. Овербека,
переклад М. Познанської,
музика В.А. Моцарта).

Розучування пісні. «Весняна пісня»
(слова Кр. Овербека, переклад
М. Познанської, музика В.А. Моцарта).

Знайомство з піснею та її змістом,
розучування мелодії першого куплету
та приспіву. Виконання першого
куплету, приспіву під акомпанемент
інструмента.

Виконання творчого завдання.

Заспівайте перший куплет, показуючи
рух мелодії рукою; другий куплет
виконайте, плескаючи в долоні. Чи
вдалося вам зберегти ритмічний
рисунок пісні? Разом з
однокласниками організуйте конкурс
на найкраще виконання пісні під
музичний супровід.

Розгляньте репродукцію картини І.
Годунова «Гіацинти». Чи співзвучна
вона з «Весняною піснею» В.А.
Моцарта? Створіть за
допомогою кольорової крейди
маленький етюд «Моя весняна пісня».

Читання вірша.

Мамо, настала весна,
Квітне верба запашна,
Річка в долині синіє.
Мамо, настала весна,
Пташечка в полі співає,
Пісня її чарівна
Сонечко вранці стрічає.
Мамо, настала весна,
Квітів нарвали ми з татом
Там, де поляна ясна, —
В тебе ж веснянеє свято!
В. Грінчак

Узагальнення.

Про які музичні форми та жанри ми говорили на уроці?

- Що характерно для імпровізації?

У чому особливість імпровізацій на теми відомих шедеврів?

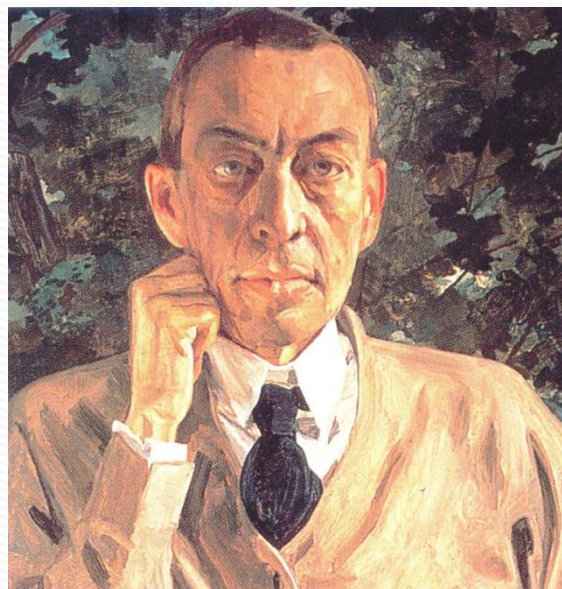
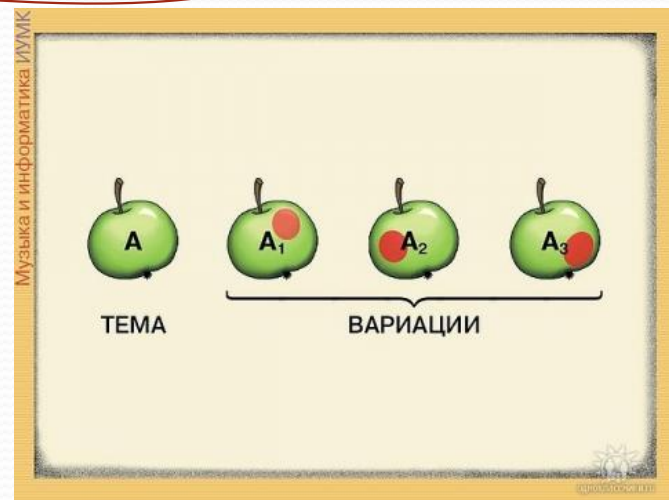
- Які музичні твори вам запам'яталися і чому?

- Розкажіть про свої враження від уроку.

Домашнє завдання.

Пригадайте пісні про весну. Які з них ви зможете виконати для своєї матусі?

Зробіть мамі оригінальний дарунок: за допомогою комп'ютера створіть музичну листівку.

Використано: “ Усі уроки музичного мистецтва 6 клас ” підручник Кондратової
Л.Г. та фонотеку до підручника. Презентацію підготувала Савченко Тетяна
Терентіївна
м. Вінниця 01.03.2015 рік вчитель Некрасовської ЗОШ І – ІІІ ступенів

